שני אחים שמעון ולוי שהיו נשואים לשתי אחיות רחל ולאה, ומלבדן היה לכל אחד מהם אשה נוספת, ומתו בלא בנים ונפלו נשותיהן האחיות עם צרותיהן לפני ראובן אחיהם ליבום [ציור א], אם חָלַץ ראובן לָאַחָיוֹת **לֹא נִפְטְרוּ הַצָּרוֹת** שלהן בחליצה זו, אלא צריכות לחלוץ בעצמן. שכן חליצת האחיות גרועה מחליצת הצרות, משום שכל אחת מהן אסורה עליו ביבום משום אחות זקוקתו, ועל כן חליצתן אינה יכולה להפקיע את זיקת הצרות. ולפי זה מקשה הגמרא, מדוע אמר שמואל בשלש אחיות שנפלו לפני ראובן ושמעון שאחד מהם חולץ לכל שלושת האחיות. והרי לאחר שחלץ ראובן לראשונה נאסרות עליו שאר האחיות משום איסור אחות חלוצתו, ונמצא שאם יחלוץ להן ראובן תהיה זו חליצה גרועה, ואילו על שמעון אין אחיות אלו אסורות אלא משום איסור אחות זקוקתו שהוא איסור קל יותר מאיסור אחות חלוצה. וְהֵיכָא דְּקָיְימָא חֲלִיצָה דְּשִׁמְעוֹן – שישנה אפשרות שיחלוץ שמעון לשניה חֲלִיצָה כְּשֵׁרָה יותר מחליצת ראובן, שכן איסור יבומה כלפיו קל יותר מאיסורו של ראובן כאמור, איך חָלִיץ לָהּ רְאוּבֵן חֲלִיצָה פְּסוּלָה. הלא לדעת שמואל כל יבמה שיכולה לחלוץ חליצה מעולה אין חליצה הגרועה הימנה פוטרת אותה.

מתרצת הגמרא: **מַאי** אֶחָד חוֹלֵץ לְכוּלָּן **נַמִּי** דְּקָאָמַר **אַאֶמְצָעִית** – מה שאמר שמואל בשלש אחיות שנפלו לפני שני אחים שאחד חולץ לכולן, אמר כן רק על האמצעית, כלומר על השלישית. שלאחר שראובן חלץ לראשונה ושמעון חלץ לשניה די לה לשלישית בחליצת אחד מהם, שכן היא אסורה על שניהם בשוה משום אחות חלוצה, וכל ששתי החליצות פסולות באותה מידה, די בחליצת אחד האחים ואינה צריכה לחלוץ לכולם. אבל השניה חולצת דווקא לשמעון, שכן חליצתה לשמעון מעולה יותר מחליצתה לראובן כאמור.

מקשה הגמרא: איך יתכן לפרש כן בדברי שמואל, וְהָא 'אחד חולץ לכוּלָּן' קָאָמַר שמואל, ומשמע מדבריו שדי בחליצת אחד מהם לכל שלשת האחיות. מתרצת הגמרא: כֵּיוָן דְּרוּבָּה נָפְיֵה – מאחר שאחד האחים חולץ לשתים מתוך שלש שהן רוב האחיות, קָרֵי לֵיהּ שמואל 'אחד חולץ לכוּלָּן'.

הגמרא מביאה דרך אחרת בביאור שיטת שמואל: וְאֵידָךְ אַרְבָּעִית אִימָּא, לעולם סבר שמואל שדי בחליצת אחד האחים לכל שלשת האחיות, ואף שהשניה יכולה לחלוץ לאח השני חליצה מעולה יותר. דִּכְי קָאָמַר שְׁמוּאֵל חֲלִיצָה מְעֻלֶּיָא בָּעֵינַן – שחליצה פסולה אינה פוטרת במקום שתיתכן חליצה כשירה, הָנֵי מִילֵּי לְמֵיפְטַר צָרָתָהּ, שאינה פוטרת את זיקת צרתה במקום שצרתה יכולה לחלוץ חליצה כשירה, אֲבָל מֵפְטְרָא נַפְשָׁהּ פְּטָרָה – את עצמה היא פוטרת מחליצה גם על ידי חליצה פסולה של אחד האחים, ואינה צריכה לחלוץ שוב לשאר האחים אפילו שחליצתם מעולה יותר.

הגמרא חוזרת לדון בדברי שמואל שהובאו לעיל: גּוּפָא, אָמַר שְׁמוּאֵל, שלשה אחים ראובן שמעון ולוי, שנשא שמעון את לאה, ולו אשה אחרת ושמה שרה, ולוי נשא את רחל אחות לאה, ולו אשה אחרת ושמה רבקה, ומתו שמעון ולוי ונפלו נשותיהן ליבום לפני ראובן, אם חָלַץ ראובן לָאַחָיוֹת **לֹא נִפְטְרוּ הַצָּרוֹת**, וצריכות גם הן חליצה, אבל אם חלץ ראובן לָצָרוֹת **נִפְטְרוּ הָאַחָיוֹת** בחליצה זו, ואינן צריכות לחלוץ בעצמן. שכן חליצה גרועה אינה פוטרת מחליצה המעולה הימנה, ואילו חליצה מעולה פוטרת מחליצה הגרועה הימנה.

ובן אם היו לשמעון שתי נשים שרה ורבקה, ומת ונפלו נשיו לפני ראובן אחיו ליבום, ונתן ראובן גט לשרה [ציור ב], אם אחר כך חָלַץ לְשרה כַּעֲלַת הַגֵּט **לֹא נִפְטְרָה** רבקה הצָּרָה בחליצה זו, והרי היא צריכה חליצה בפני עצמה. אבל אם חלץ לְצָרָה, **נִפְטְרָה כַּעֲלַת הַגֵּט** בחליצה זו ואינה צריכה חליצה בפני עצמה. שכן אף שמן התורה אין גט מפקיע זיקת יבום, מכל מקום אסרו חכמים ביבום יבמה שקיבלה גט מהיבם, והרי היא חולצת ואינה מתייבמת. ומאחר שנקלשה זיקתה מחמת הגט ונחשבת חליצתה לחליצה גרועה, על כן אינה פוטרת את צרתה. אבל החליצה של הצרה שיש לה זיקה גמורה, פוטרת את החליצה הפסולה של בעלת הגט.

וכמו כן אם עשה ראובן היבם בשרה יבמתו קידושי מאמר, אם חָלַץ ראובן לְכַעֲלַת הַמַּאֲמָר **לֹא נִפְטְרָה** הצָּרָה בחליצה זו והרי היא צריכה חליצה בפני עצמה. שכן מאחר שחליצת בעלת מאמר אינה פוטרת את זיקתה לגמרי אלא עדיין היא צריכה גט למאמרה, אין חליצתה זו יכולה לפטור את הצרה מזיקתה. אבל אם חלץ לְצָרָה, **נִפְטְרָה** גם כַּעֲלַת הַמַּאֲמָר בחליצה זו, ולאחר שתקבל גט מהיבם תותר לשוק בלא חליצה אחרת.

הגמרא מקשה על הדין הראשון של שמואל: **מַאי שָׁנָא** חלץ לָאַחָיוֹת דְּ**לֹא נִפְטְרוּ הַצָּרוֹת** בחליצת האחיות וצריכות לחזור ולחלוץ, הלא הוא משום דְּ**הָוְיָא לוֹ אֲחוֹת אִשָּׁה בָּזוּקָה** – שהאחיות אסורות ביבום משום איסור אחות זקוקתו, ועל כן חליצתן פסולה ואינה פוטרת את הצרות, אם כן מטעם זה כשחָלַץ לָצָרוֹת **נַמִּי לֹא לִיפְטְרוּ אֲחָיוֹת**, שהרי גם חליצת הצרות פסולה, מכיון דְּהָוְיָא לְהוּ **צָרוֹת אֲחוֹת אִשָּׁה בָּזוּקָה** – שהרי כל אחת מהצרות היא צרת אחות זקוקה, ודומה לצרת אחות אשתו שפטורה מיבום, ומדוע אמר שמואל שחליצת הצרות פוטרת את האחיות.

מתרצת הגמרא: קָסָבַר שְׁמוּאֵל **אֵין** זִיקָה – אין זיקה נחשבת כאישות לאסור עליו את קרובות זקוקתו, וממילא אין נאסרות הצרות משום צרת אחות זקוקתו, וחליצתן כשירה, ופוטרת את זיקת האחיות.

מקשה הגמרא: איך יתכן לפרש כן בדברי שמואל, וְהָא אָמַר שְׁמוּאֵל לעיל (יח:) שֵׁשׁ זִיקָה, והיבם אסור בקרובות זקוקתו. מתרצת הגמרא: אכן שמואל עצמו סובר שיש זיקה, אך מה שאמר כאן 'חלץ לצרות נפטרו אחיות' לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר 'אֵין זִיקָה' קָאָמַר כן.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם דברי שמואל הם בשיטת מאן דאמר 'אין זיקה', הלא גם האחיות עצמן מותרות להתייבם וחליצתן כשירה, ואם כן כשחָלַץ לָאַחָיוֹת **אַמַּאי לֹא נִפְטְרוּ** גם הצָּרוֹת בחליצה זו. מפרשת הגמרא את קושייתה: בְּשֶׁלְּמָא רבקה צָרָה דְּרָחֵל **לֹא תִּיפְטַר** בחליצת רחל, דִּכְיוָן דַּחֲלַץ לָהּ ראובן לְלֵאָה בתחילה, וַהֲרֵי חָלַץ לה לְרָחֵל אחותה, נאסרה עליו רחל ביבום משום איסור אחות חלוצתו, ולכן הָוְיָא לְהּ חֲלִיצָה דְּרָחֵל חֲלִיצָה **פְּסוּלָה** ואינה פוטרת את רבקה צרתה. אֶלָּא שרה צָרָה דְּלֵאָה **תִּיפְטַר** בחליצת לאה, שהרי למאן דאמר 'אין זיקה' מותרת לאה ביבום אפילו שהיא אחות זקוקתו, ונמצא שחליצתה כשירה.

מתרצת הגמרא: אכן לאה שחלצה ראשונה פוטרת את צרתה, וּמַאי חלץ לאחיות **לֹא נִפְטְרוּ צָרוֹת נַמִּי** דְּקָאָמַר שמואל, רק אַצָּרָה דְּרָחֵל אמר כן, שמכיון שאסורה עליו רחל ביבום משום שהיא אחות חלוצתו, חליצתה פסולה, ואינה פוטרת את רבקה צרתה.

מקשה הגמרא: וְהָא 'לא נפטרו צָרוֹת' בלשון רבים קָאָמַר שמואל, ומשמע שגם שרה צרתה של לאה לא נפטרה בחליצת לאה. מתרצת הגמרא: מה שנקט שמואל 'צרות' לשון רבים כוונתו לְצָרוֹת דְּעָלְמָא, שכל הצרות של אחות חלוצה שישנן בעולם אינן נפטרות בחליצת אחות החלוצה.

שוב מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם דיבר שמואל רק על צרת רחל, ועליה אמר 'חלץ לאחיות לא נפטרו צרות', אם כן איך יתפרש המשך דבריו 'חָלַץ לַצָּרוֹת **נִפְטְרוּ אֲחָיוֹת**'. וְכִי אַצַּרַת רָחֵל – בשחולץ לרבקה צרת רחל מִי **מֵיפְטְרָא** רחל בחליצתה, והרי גם רבקה צרת רחל אסורה ביבום. דְּהָא תְּנַן (להלן מג:) **אָסוּר אָדָם בְּצָרַת** קְרוֹבַת חֲלוּצָתוֹ. ואם כן לאחר שחלץ ללאה נאסרת עליו אף רבקה צרת רחל משום שהיא צרת קרובת חלוצתו, ונמצא שחליצתה פסולה ואין לה לפטור את רחל, ואיך אמר שמואל 'חלץ לצרות נפטרו אחיות'.

מתרצת הגמרא: שְׁמוּאֵל נַמִּי הָתָחִיל וְלֹא הִתְחִיל קָאָמַר – מה שאמר שמואל 'חלץ לאחיות לא נפטרו צרות, לצרות נפטרו אחיות', כוונתו שאם הִתְחִיל בַּאֲחָיוֹת וחלץ בתחילה ללאה **לֹא יִגְמוֹר בְּצָרוֹת** – לא יסתפק בחליצת רבקה צרת רחל, וכל שכן שאין די בחליצת רחל, אלא צריך לחלוץ גם לרחל וגם לרבקה, שהרי חליצת שתיהן היא חליצה פסולה, שכן רחל אסורה עליו משום אחות

המשך בעמוד מז

חלוצתו, ואף רבקה צרת רחל אסורה עליו, כִּדְתָנֵן אֲסוּר אָדָם בְּצָרַת קְרוֹבַת חֲלוּצָתוֹ. אבל אם הִתְחִיל בַּצָּרוֹת וחלץ בתחילה לשרה צרת לאה, יְגָמוֹר אַף בָּאֲחָיוֹת – די לו לחלוץ אף לרחל בלבד, ובחליצה זו נפטרת גם רבקה צרתה. שהרי חליצת רחל בשירה משום שהיא מותרת לו ביבום, ואפילו שהיא אחותה של לאה צרת שרה חלוצתו, כִּדְתָנֵן (שם) מוּתָּר אָדָם בִּקְרוֹבַת צָרַת חֲלוּצָתוֹ, ולא גזרו בה חכמים.

הגמרא מביאה תירוץ אחר: רַב אַשִׁי אָמַר, לְעוֹלָם ביאור דברי שמואל הוא כְּרַבָּאָמְרַת בתחילה, שבין חליצת לאה ובין חליצת רחל אינן פוטרות את צרותיהן, משום שיש זיקה ונאסרו עליו שתי האחיות ביבום משום אחות זקוקה וחליצתן פסולה. ומכל מקום הצרות פוטרות בחליצתן את האחיות ואין חליצתן נחשבת חליצה פסולה מחמת היותן צרות אחות זקוקה, וְהוּא מִשּׁוּם דִּילָא אֲלִיבָּא וְזִקָּה לְשַׁוּיֵי לְצָרָה כְּעֶרְוָה – שאיסור דרבנן של אחות זקוקה אינו חזק כל כך להחשיב את חליצת צרתה לחליצה פסולה כצרת ערוה. על כן נחשבת חליצת הצרות כחליצה כשירה ופוטרת את זיקת האחיות.

הגמרא מביאה סיוע לדברי רב אשי מברייתא: תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב אַשִׁי, חָלַץ לַאֲחָיוֹת לֹא נִפְטְרוּ צָרוֹת, ומשמע הָא חָלַץ לַצָּרוֹת נִפְטְרוּ אֲחָיוֹת. ומַאי טַעֲמָא חלץ לאחיות לא נפטרו צרות, וכי לָאו מִשּׁוּם דְּקָסָבַר יֵשׁ זִיקָּה וחליצת האחיות פסולה משום שאסורות מחמת הזיקה. ומכל מקום חליצת הצרות פוטרת את האחיות, וְלֹא אֲלִיבָּא וְזִקָּה לְשַׁוּיֵיהּ (–לעשותה) לְצָרָה של אחות זקוקה כְּצרת עֶרְוָה ולהחשיב את חליצתה לחליצה פסולה, ועל כן פוטרות הצרות את האחיות.

דוחה הגמרא ראיה זו: אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר מָמָל, הָא מַנִּי – ברייתא זו הסוברת שחליצת הצרות כשירה ופוטרת את האחיות בשיטת מי היא שנויה, בשיטת בֵּית שַׁמַּאי הִיא, שלשיטתם אף צרות של עריות גמורות לא נאסרו כלל. דְּתָנַן (לעיל יג.), בֵּית שַׁמַּאי מַתִּירִין את הַצָּרוֹת של הערִיות להתייבם לָאֲחִין, ועל כן חליצת הצרות כשירה ופוטרת את האחיות.

מקשה הגמרא: אִי הָכֵי – אם סוברת הברייתא שהצרות מותרות לגמרי, אם כן יַבּוּמֵי נַמֵּי תִּתְיַבֵּם הצרה ותפטור את האחיות ביבומה, ומדוע שנתה הברייתא 'חלץ לצרות' בדווקא. מתרצת הגמרא: הברייתא סוברת כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי דְּאָמַר (לעיל יד:), בּוֹאוּ וְנָתַקֵּן לָהֶם לְצָרוֹת ערוה שֶׁיְּהוּ חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת, כדי לצאת גם ידי שיטת בית שמאי שאוסרים צרות ערוה לשוק בלא חליצה, וגם ידי שיטת בית הלל שאוסרים אותן ביבום. מקשה הגמרא: וְהָאָמַר מַר – והרי שנינו בברייתא (לעיל טו.) לֹא חִסְפִּיקוּ לְגָמוֹר אֶת הַדָּבָר ולתקן שיהיו הצרות חולצות עַד שֶׁנִּטְרְפָה הַשָּׁעָה. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, אף שבדורו של רבי יוחנן בן נורי לא הספיקו לתקן כן, מכל מקום בדור שֶׁאַחֲרָיו חָזְרוּ וְתִקְּנוּ תקנה זו שיהו צרות הערִיות חולצות ולא מתייבמות.

נתבאר לעיל בשיטת רב אשי בדעת שמואל, שחליצה כשרה פוטרת את החליצה הגרועה ממנה, ואילו חליצה גרועה אינה פוטרת חליצה המעולה ממנה. הגמרא מביאה ספק בדין זה: אִיבַּעְיָא לְהוּ,

כַּעֲלַת הַגֵּט וְכַעֲלַת מַאֲמָר – אם נפלו לפני ראובן ליבום שתי נשות שמעון אחיו, ונתן ראובן גט לשרה, ועשה קידושי מאמר ברבקה צרתה, ועדיין שתיהן חייבות בחליצה, אלא שמדרבנן נקלשה זיקתן וחליצתן גרועה, אַיזוֹ מֶהֶן קוֹדֶמֶת – חליצתה של מי כשירה יותר, ולמי מהן יש לחלוץ ולפטור אף את צרתה בחליצה זו. האם חליצת שרה כַּעֲלַת הַגֵּט עֲדִיפָא [–מעולה] יותר מחליצת רבקה בעלת המאמר, מִשּׁוּם דְּאַתְחִיל בָּהּ בְּחַלִּיצָה – שהגט הוא כעין התחלת החליצה, והחליצה מתירה אותה לגמרי להנשא לשוק, מה שאין כן בחליצת בעלת המאמר שאינה מתירה אותה לשוק בלא גט. לפיכך חליצת בעלת הגט פוטרת את בעלת המאמר, ואילו חליצת בעלת המאמר אינה פוטרת את בעלת הגט. אוֹ דִלְמָא חליצת רבקה כַּעֲלַת הַמַּאֲמָר עֲדִיפָא יותר מחליצת שרה בעלת הגט, מִשּׁוּם דְּהִיא קָרוֹבָה לְבִיאָה, שכן על ידי המאמר מתחזקת יותר זיקתה. ומאחר שזיקתה מעולה יותר, יחלוץ לה ויפטור בכך גם את בעלת הגט שזיקתה קלושה יותר, אבל חליצת בעלת הגט שזיקתה גרועה יותר אינה פוטרת את בעלת המאמר.

רב אשי פושט את הספק מברייתא: אָמַר רַב אַשִׁי, תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה להלן (נ.), שלדעת רבן גמליאל אין ביבמה גט לאחר גט, ואין מאמר אחר מאמר. וכגון שהיו לשמעון שתי נשים שרה ורבקה ומת ונפלו נשותיו לפני ראובן ליבום, ונתן ראובן גט לשרה, ואחר כך נתן גט גם לרבקה, אין בגיטה של רבקה כלום ואינו נאסר מחמתו בקרובותיה [ציור א]. שכן גיטה של שרה נחשב מדרבנן כחליצה ומפקיע את הזיקה, וכשם שחליצת אחת מפקיעה את זיקת צרתה כן גט האחת מפקיעה את זיקת צרתה, והגט השני אינו מוסיף כלום. וכן אם עשה ראובן מאמר בשרה, ואחר כך עשה מאמר גם ברבקה, אין במאמר השני כלום, ואין רבקה צריכה ממנו גט ואינו אסור בקרובותיה. שכן מאמר נחשב מדרבנן ליבום, וכשם שלאחר שמייבם אחת אין חל יבום בצרתה, הוא הדין שלאחר שעשה מאמר באחת לא חל מאמר בצרתה. ושנינו בברייתא (להלן נא.), וּמוֹדֶה רַבָּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁיֵּשׁ גֵּט לְאַחַר מַאֲמָר, שאם עשה מאמר בשרה ואחר כך נתן גט לרבקה [ציור ב], חל גיטה של רבקה, ומדרבנן היא נחשבת לגרושה, וקרובותיה נאסרות עליו, וכן מועיל גט זה לאסור עליו את שרה בעלת המאמר. וְכן מודה רבן גמליאל שיש מַאֲמָר לְאַחַר הַגֵּט, שאם נתן לשרה גט ואחר כך עשה מאמר ברבקה [ציור ג] חל מאמרו, וצריכה רבקה ממנו גט מלבד חליצה, וכן נאסרות עליו קרובותיה מחמת מאמר זה.

מבאר רב אשי את ראייתו: וְאִי נאמר שכח הַגֵּט שנתן לשרה בתחילה עֲדִיף מכח המאמר משום שמדרבנן הוא מפקיע את הזיקה כחליצה, אם כן לֵימְנֵי הַמַּאֲמָר אֲפָתְרֵיהּ – לאחר הגט שכן הגט מפקיע את הזיקה יותר ממנו, ושוב אין לו למאמר על מה לחול. וְכן אִי כח הַמַּאֲמָר עֲדִיף מכח הגט ומקליש את זיקת הצרה יותר ממנו, אם כן לֵימְנֵי גֵּט אֲפָתְרֵיהּ – לאחר המאמר שעשה בשרה, שכן על ידי מאמר זה נדחית רבקה מיבום ושוב אין לגיטה על מה לחול. אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ שכח הגט וכח המאמר כִּי הֲדֵדֵי נִינְהוּ – שוים הם, ולכן הם חלים בזה אחר זה. מסיקה הגמרא: שְׁמַע מִינָּהּ – אכן מוכח מדברי הברייתא שחליצת בעלת גט ובעלת מאמר שוות, ולפיכך יחלוץ לאיזו מהן שירצה ותפטור חליצה זו גם את צרתה.

שנינו במשנה, שתי אחיות שהיו נשואות לשני אחים שנפלו ליבום חולצות ואינן מתייבמות. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים באופן שמתה אחת מהן: אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, שְׁתֵּי אֲחָיוֹת יְבָמוֹת שֶׁנָּפְלוּ לִפְנֵי יְבָם אֶחָד, כגון שנפלו רחל ולאה לפני לוי ליבום [ציור ד], אִם חָלַץ לוי לְרָחֵל שנפלה רִאשׁוֹנָה, הוּתְּרָה להנשא לשוק, וכן אִם חָלַץ לוי לְלֵאָה שנפלה שֵׁנִיָּה, הוּתְּרָה להנשא לשוק. אך אסורות הן ביבום משום שקודם החליצה היתה כל אחת מהן אחות זקוקתו, ולאחר שחלץ לאחת מהן השניה אסורה עליו משום אחות חלוצתו. אבל אִם מֵתָה רחל שנפלה רִאשׁוֹנָה ללא חליצה מוּתָּר לוי בְּיִבום לאה שנפלה שֵׁנִיָּה, ואף שבשעת נפילתה ליבום עדיין היתה אחות זקוקתו, מכל מקום לאחר שמתה רחל כבר פקעה זיקתה, ושוב אין נחשבת לאה לאחות זקוקתו, ומותר ללוי לייבמה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שלאחר שמֵתָה לאה שנפלה שֵׁנִיָּה, שֶׁמּוּתָּר לוי בְּיִבום רחל שנפלה רִאשׁוֹנָה [ציור ה], מִשּׁוּם דְּהַוְיָא יְבָמָה שֶׁהוּתְּרָה בשעת נפילתה, שהרי עדיין לא נפלה לאה אחותה ליבום באותה שעה, וְרק אחר כך בשעת נפילת לאה נֶאֶסְרָה משום אחות זקוקה, וְאִם כן כשאחר כך שוב חָזְרָה וְהוּתְּרָה במיתת לאה ודאי שֶׁהֶחָזוֹר לְהֶיתֵּירָהּ הָרִאשׁוֹן.

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, דווקא כשמֵתָה לאה שנפלה שֵׁנִיָּה מוּתָּר לוי בְּיִבום רחל שנפלה רִאשׁוֹנָה, משום שיבמה שהותרה בשעת נפילה ואחר כך נאסרה, ולאחר מכן שוב חזרה והותרה, חוזרת להיתרה הראשון. אֲבָל אִם מֵתָה רחל שנפלה רִאשׁוֹנָה אָסוּר לוי בְּלֵאה שנפלה שֵׁנִיָּה אפילו שכבר פקעה זיקת רחל ושוב אין לאה אחות זקוקתו. מַאי טַעְמָא, משום שֶׁכָּל יְבָמָה שֶׁאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ בְּשָׁעַת נְפִילָה 'יְבָמָה יָבֹא עָלֶיהָ' (דברים כה ה) ולא נדגו בה דין יבום באותה שעה, חֲרֵי זוֹ כְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁיֵּשׁ לָהּ בָּנִים וַאֲסוּרָה על היבם, ואף שלאחר מכן הסתלקה ממנה הסיבה שהפקיעה אותה מן היבום, מכל מקום נשארת היא באיסורה לעולם.

מקשה הגמרא: וְרַב הסובר שגם אם מתה הראשונה מותר בשניה, וכי לֵית לֵיהּ הַאי סְבָרָא שכל יבמה שנאסרה בשעת נפילה נאסרת לעולם, וְהָאָמַר רַב (להלן ל.), ראובן ושמעון שהיו אחים, ונשא ראובן את רחל ושמעון נשא את לאה אחותה, ומת ראובן בלא בנים, אין רחל אשתו מתייבמת לשמעון אפילו לאחר שמתה לאה אשתו, משום שהיתה רחל בשעת נפילתה אחות לאה אשתו. ואף שאיסור אחות אשה ניתר לאחר מיתת אשתו, מכל מקום כָּל אִשָּׁה שֶׁאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ בְּשָׁעַת נְפִילָה 'יְבָמָה יָבֹא עָלֶיהָ' חֲרֵי הִיא כְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים וַאֲסוּרָה לעולם. ואם כן מדוע התיר כאן רב לייבם את לאה לאחר מיתת רחל, הלא בשעת נפילתה היתה אסורה עליו משום אחות זקוקתו.

מתרצת הגמרא: הָנֵי מִילֵּי – מה שאמר רב שכל שנאסרה עליו בשעת נפילה אסורה עולמית, הוא רק הֵיכָא דְּבשעת נפילתה קָאֵי בְּאַפָּהּ – עומד בפניה אִיסּוּר אֲחוֹת אִשָּׁה שהוא מִדְּאוֹרַיְיתָא. אֲבָל הָכָא בשתי אחיות שנפלו לפניו משני אחיו, לא נאסרו עליו אלא משום אחות זקוקה, וּזְקָקָה זו רק מִדְּרַבָּנָן הִיא אוסרת. וביבמה שנאסרה בשעת נפילה רק מדרבנן אינה נאסרת עולמית, אלא לאחר שפקע האיסור הרי היא חוזרת להיתרה.

הגמרא מביאה קושיא על רבי יוחנן ממשנתנו: אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא לְרַבִּי יוֹחָנָן הסובר שאם מתה שניה מותר בראשונה, הלא שנינו במשנה, אַרְבָּעָה אַחִין שהיו שְׁנַיִם מֵהֶם נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אֲחָיוֹת וּמֵתוּ האחים הַנְּשׂוּאִין אֶת הָאֲחָיוֹת, חֲרֵי אֵלּוּ האחיות חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַיבְּמוֹת, שכן שתי האחיות זקוקות לכל אחד מהאחים, ונמצא שכל אחת מהן אסורה עליהם משום אחות זקוקה. וְקשׁה, אַמַּאי נאסרות שתיהן ביבום, לֵיקוּ חַד מִינַּיְיהוּ [–יעמוד אחד מהאחים] וּלְחַלּוֹץ לֵהּ לְלֵאה שנפלה שֵׁנִיָּה, ועל ידי חליצה זו תפקע זיקתה, וְשׁוב תִּיהְוֵי רחל שנפלה רִאשׁוֹנָה לְגַבֵּי אִידָּךְ [–האח האחר] כִּיבָמָה שֶׁהוּתְּרָה בשעת נפילתה וְאחר כך בשעת נפילת אחותה נֶאֶסְרָה, וְאחר כך חָזְרָה וְהוּתְּרָה, שכן משחלצה לאה ופקעה זיקתה שוב אין רחל נחשבת לאחות זקוקתו, ולדברי רבי יוחנן דינה שתַּחֲזוֹר לְהֶיתֵּירָהּ הָרִאשׁוֹן ותתייבם.

אָמַר לֵיהּ רבי יוחנן, אֲחָיוֹת אלו ששנינו עליהן במשנה ששתיהן אסורות ביבום, אִינִי יוֹדֵעַ מִי שָׁנָאן, ואכן תמוה דין זה.

מקשה הגמרא: וְלֵימָא לֵיהּ רבי יוחנן לרבי יוסי בר חנינא, מַאי 'חוֹלְצוֹת' נָמֵי דְּקָתָנֵי במשנה, חוֹלֶצֶת חָדָא – שרק אחת האחיות שנפלה שניה חולצת ואינה מתייבמת, משום שבשעת נפילה היתה אחות זקוקתו. אבל רחל שנפלה ראשונה אכן מותרת ביבום לאחד האחים לאחר שחלץ אחיו את אחותה. מתרצת הגמרא: 'חוֹלְצוֹת' בלשון רבים קָתָנֵי במשנתנו, ועל כן מיאן רבי יוחנן לפרשה רק על השניה.

שוב מקשה הגמרא: וְלֵימָא לֵיהּ רבי יוחנן, דְּמַאי דקתני במשנה 'חוֹלְצוֹת' בלשון רבים אין הכוונה לשתי האחיות שבמשנה, אלא

המשך בעמוד מח

לחוֹלְצוֹת דְּעָלְמָא, שבכל המקרים שיפלו שתי אחיות לפני שני אחים, אלו שיפלו שניות חולצות ולא מתייבמות. מתרצת הגמרא: 'חֲרֵי אֵלּוּ חולצות' קָתָנֵי, ומשמע שמדובר בשתי הנשים המוזכרות במשנתנו.

עוד מקשה הגמרא: וְלֵימָא רבי יוחנן שהמשנה מדברת באופן דְּחָלְיִין לֵיהּ אחד האחים לַאחות שנפלה רִאשׁוֹנָה כְּרֵישָׁא, שמעתה גם השניה חולצת ולא מתייבמת משום שנאסרה בשעת נפילתה. מתרצת הגמרא: מלשון המשנה 'חוֹלְצוֹת' משמע